Bitesize

Y mesurau caeth

MEISTR	Henffych a hawddamor, a chroeso caeth fy mhrentis i fyd cyfriniol kung-hanedd.
PRENTIS	Yyy… diolch Meistr!
MEISTR	Felly, beth am ddechrau gyda'r math cyntaf o fesur cynganeddol, gwranda ar y teitl mawreddog yma: yr Englyn Unodl Union! Y math o bennill caeth mwyaf poblogaidd wyddost ti? Nawr, beth weli di?
PRENTIS	Mae'r llinell gyntaf mewn englyn yn ddeg sillaf o hyd bob ochr i'r gwant?
MEISTR	Ydy, fel arfer, mae'n cael ei rannu yn saith sillaf cyn y gwant a tri sillaf ar ei ôl. Ond gall meistr, fel fi, amrywio hyn.
PRENTIS	Wel…
MEISTR	Nesaf, llinell dau. Beth weli di?
PRENTIS	Wel ym... Mae hwn yn chwe sillaf ac yn odli gyda'r gair cyn y gwant llinell un.
MEISTR	Da iawn! Mae enw gwahanol ar linellau tri a phedwar. Wyddost ti beth?
PRENTIS	Yyyyy...
MEISTR	Esgyll! Canolbwyntia!
PRENTIS	O ia! Sori meistr.
MEISTR	Nawr, y gwregys melyn, rhaid i ti ddysgu beth yw 'Englyn Penfyr'. A weli di rywbeth cyfarwydd?
PRENTIS	Mae'n edrych yn debyg i Englyn Unodl Union, ond…
MEISTR	Ond… mae hwn yn dal dy elyn mewn syndod, am ei fod yn gorffen yn gynt.
PRENTIS	Am ei fod yn fyrrach na'r Englyn Unodl Union.
MEISTR	Cywir, dyna pam mai e'n cael ei enwi'r Englyn Penfyr! Gwregys melyn i ti.
PRENTIS	Ieee!

© Hawlfraint 2016

MEISTR	Reit, y gwregys gwyrdd. Erbyn hyn dylet ti wybod bod pob mesur caeth yn cynnwys un o'r pedwar math o gynghanedd ynddyn nhw.
PRENTIS	Yndw, wrth gwrs Meistr, 'da chi wedi fy nysgu'n dda, do?
MEISTR	Gobeithio wir! I gael y gwregys gwyrdd, awn ni ymlaen i'r Englyn Milwr. Beth weli di?
PRENTIS	Mae ei siâp yn wahanol i'r ddau englyn arall, ac...
MEISTR	...ac fel mae ei enw'n awgrymu, mae hwn yn barod am y frwydr! Mae'n cynnwys tair llinell sydd yn saith sillaf yr un, dim mwy, na dim llai, ac ar yr un odl. Fel hyn. Haaai–iaa.
PRENTIS	Mae hwn i weld yn hawdd!
MEISTR	Ydy! Mae'n hynod o effeithiol pan dw i, y Meistr, yn defnyddio technegau, tywyll kung-hanedd. Gawn ni weld pa mor hawdd yw e nawr, brentis! Beth am y gwregys glas?
PRENTIS	Barod Meistr!
MEISTR	Er mwyn meistroli'r mesurau caeth rhaid cael cynghanedd! Mae pedwar math i'w gael! I ennill dy wregys, cer drwy'r pedwar nawr.
PRENTIS	Llusg, odl fewnol yn llusgo yn y llinell. Traws, neidio ar draws cytseiniaid ar ddechrau rhan dau heb orfod eu hateb. Croes, ateb pob cytsain wrth groesi o ran un i ran dau y llinell. Sain, cynghanedd sy'n cyfuno odl ac ateb cytseiniaid!
MEISTR	Da iawn ti, mae'n amlwg dy fod wedi cael y Meistr gorau i ddysgu hyn! Rwyt ti nawr wedi graddio ar ris cyntaf byd cyfriniol kung-hanedd! Defnyddia dy bwerau yn ddoeth!

© Hawlfraint 2016